វិភាគស្ថានភាពឱ្យបានល្អិតល្អន់ ឱ្យគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ហើយកំណត់រកបញ្ហាពាក់ព័ន្ធឱ្យសព្វគ្រប់

១. អប់រំបឋមសិក្សា និង មធ្យមសិក្សាចំណេះទូទៅ

នៅពេលធ្វើវិភាគស្ថានភាព និង កំណត់រកបញ្ហាទាក់ទងនឹងការអប់រំសំរាប់កុមារី និង ស្ត្រី មានសំណួរជាច្រើន គួរចោទសួរជាចាំបាច់ ២ និយាយពីការអប់រំបឋមសិក្សា និងមធ្យមសិក្សាចំណេះទូទៅត្រូវពិចារណាលើបញ្ហា ដូចជា លទ្ធភាពទទួលការអប់រំ គុណភាព កត្តាពាក់ព័ន្ធ និង ការគ្រប់គ្រង ២

ក. លទ្ធភាពទទួលការអប់រំ

ចំលើយគួរឆ្លើយនឹងសំណួរមួយចំនួនដូចខាងក្រោម :

- តើអត្រាចុះឈ្មោះចូលរៀន និងអត្រារៀនចប់ថ្នាក់មានប៉ុន្មាន? ដោយបង្ហាញពីភាពខុសគ្នាតាមតំបន់ភូមិសាស្ត្រ ក៏ដូចជាតាមគ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលមូលដ្ឋាន (ឧទាហរណ៍ខេត្ត ឬ ស្រុក) តាមជនបទ ទីក្រុង ទីប្រជុំជន តាមភេទ និង ក្រុមមនុស្សស្ថិតក្នុងស្ថានភាពលំបាកនៅថ្នាក់បឋមសិក្សា និងមធ្យមសិក្សា?
- តើដំណាក់កាលចំបងបំផុតក្នុងការឡើងថ្នាក់នៅក្នុងប្រព័ន្ធអប់រំមានអ្វីខ្លះ ដោយរាយទៅតាមភេទ (ពីថ្នាក់ទី១ ដល់ទី២ ទី៤ ដល់ទី៥ ពីបឋមសិក្សា ដល់មធ្យមសិក្សាបឋមភូមិ ពីមធ្យមសិក្សាបឋមភូមិ ដល់ មធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិជាដើម)តើអ្វីជាដើមហេតុបង្កឱ្យមានវិសមភាពយេនឌ័រ?
- តើសាលារៀនមានចំនួនប៉ុន្មាន ហើយរបាយសាលារៀនមានលក្ខណៈយ៉ាងដូចម្តេចនៅតាមស្រុក ធៀបនឹងចំនួនប្រជាជន?
- តើក្មេងៗត្រូវចំណាយពេលប៉ុន្មានដើម្បីធ្វើដំណើរទៅសាលារៀន? ហើយតើកត្តាទាំងនោះប៉ះពាល់ដល់ការរៀនសូត្ររបស់សិស្សយ៉ាងដូចម្តេច? (កត្តាផ្សេងៗ ដូចជា ស្ថានភាពផ្លូវ និង មធ្យោបាយធ្វើដំណើរ?

---

២ This part of this document is based on the United Nations Girls Education Initiatives (UNGEI) Guidance Note to UN country teaams, November 2001.

ដើម្បីឆ្លើយនឹងសំណួរទាំងនេះ ជំហានទីមួយ ត្រូវប្រើប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងពត៌មានអប់រំជាតិ (EMIS) ដែលសំបូរពត៌មាន ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងករណីខ្លះ ក៏ត្រូវការទិន្នន័យដែលមានតួលេខខុសគ្នារវាងភេទនីមួយៗផងដែរ។ លើសនេះទៀត ប្រហែលជាត្រូវការការស្រាវជ្រាវបែបពណ៌នាលំអិត ដើម្បីស្វែងយល់អំពីដើមហេតុ ដែលបង្កឱ្យមានវិសមភាពយេនឌ័រក្នុងការចុះឈ្មោះចូលរៀន ។ ចំងាយផ្លូវពីផ្ទះទៅសាលារៀន មធ្យោបាយធ្វើដំណើរ ក៏ជាបញ្ហាដែលត្រូវការសិក្សាស្រាវជ្រាវមួយយ៉ាងពិសេសផងដែរ។ផ្អែកលើបរិបទ បញ្ហាឯទៀតដែលបណ្តាលឱ្យកុមារមិនអាចទទួលបានការអប់រំ ហើយនិង ចាំបាច់ត្រូវធ្វើការត្រួតពិនិត្យ រួមមានៈ

- ភាសាកំណើត និង ភាសាបង្រៀន
- សិទ្ធិប្រជាពលរដ្ឋ និង សិទ្ធិក្នុងការចុះបញ្ជីនុគោលដ្ឋាន
- តំលៃអប់រំផ្លូវការ និង ក្រៅផ្លូវការ
  កង្វះខាតសេវាកម្មសំរាប់ចរជន ឬ ជនអន្តោប្រវេសន៍

១. គុណភាព និង កត្តាពាក់ព័ន្ធ

គុណភាព និង កត្តាពាក់ព័ន្ធជារឿងសំខាន់សំរាប់ការចូលរៀនរបស់ក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រី ប៉ុន្តែនៅប្រទេសខ្លះ បញ្ហាទាំងនេះមានឥទ្ធិពលទៅលើក្មេងស្រីជាងក្មេងប្រុស ។ ដោយសារកុមារីមានការទទួលខុសត្រូវច្រើនក្នុងគ្រួសារ ហើយដោយសារការចំណាយប្រយោលទៅលើការរៀនសូត្ររបស់កូនស្រីមានកំរិតខ្ពស់ កូនស្រីត្រូវមានពេលវេលាតិចតួច ឬ គ្មានពេលទំនេរ។ ដូចនេះ ពេលវេលានៅសាលាត្រូវតែប្រើប្រាស់ឱ្យមាន បសិទ្ធភាពបំផុត។ បើមាតាបិតាយល់ថា ពេលវេលាទៅសាលាជាការឥតប្រយោជន៍ នោះក្មេងស្រីប្រហែលជាត្រូវប្រឈមមុខនឹងការដកចេញពីសាលាដើម្បីឱ្យធ្វើការផ្សេងដែលមានប្រយោជន៍សំរាប់ជីវភាពរស់នៅរបស់គ្រួសារ។

សំណួរគន្លឹះដែលត្រូវពិចារណារួមមាន :

- ១. **បរិយាកាសសិក្សា**[២]

  តើគុណភាពជារូបវ័ន្តរបស់សាលារៀនមានអ្វីខ្លះ? តើអគារសាលារៀនមានសុវត្ថិភាព និង អាចប្រើប្រាស់បានដែរឬទេ? តើនៅក្នុងសាលារៀន មានទឹកស្អាតបរិភោគ ហើយមានបង្គន់
- ដាច់ដោយឡែកសំរាប់ក្មេងស្រី និង ក្មេងប្រុសដែរឬទេ? តើគុណភាពនៃបរិយាកាសសិក្សាជាអ្វី? តើបរិយាកាសនោះមាន
- លក្ខណៈឱ្យសិស្សចូលចិត្ត និង មានផាសុកភាពដែរឬទេ?

---

២ សំណួរគន្លឹះសំរាប់ពិចារណាបែងចែកជាប្រាំប្រភេទ រួមមាន បរិយាកាសសិក្សា ខ្លឹមសារមេរៀន ការសិក្សារបស់សិស្ស សកម្មភាពសិក្សា និង លទ្ធផលសិក្សាដកស្រង់ចេញពី UNICEF

តើបរិយាកាសសិក្សា បង្កលក្ខណៈឱ្យសិស្សចង់ចេះចង់ដឹង និងជាកន្លែងគំរូឱ្យសិស្សប្រុស និង សិស្សស្រីយកមកអនុវត្តតាមដែរឬទេ? តើសាលារៀនមានលោកគ្រូ និង អ្នកគ្រូ ដែលជាគំរូឱ្យសិស្សអនុវត្តតាមនៅថ្នាក់បឋមសិក្សា និង មធ្យមសិក្សាដែរឬទេ? តើបរិយាកាសសិក្សាផ្តល់ឱកាសដូចៗគ្នា សំរាប់កុមារី និងកុមារា ក្នុងការចូលរួម និង អភិវឌ្ឍជំនាញដឹកនាំដែរឬទេ? បើមានមែន

- តើផ្តល់ឱកាសដោយរបៀបណា?

តើការគ្រប់គ្រងសាលា និងថ្នាក់រៀនបង្កបរិយាកាសសុវត្ថិភាព ថែទាំ និង មិនបង្កភាពខ្មាសអៀនសំរាប់ ទាំងក្មេងស្រី និង ក្មេងប្រុសដែរឬទេ? បើមានមែន តើបង្កើតបរិយាកាសបែបនោះដោយរបៀបណា? បើមិនមាន តើមានបញ្ហាអ្វី? ដោយប្រៀបធៀបរវាងការចុះគ្រប់គ្រង និង ត្រួតពិនិត្យដោយបុរស និង ស្ត្រី

- តើមានភាពខុសគ្នានៃចំនួនចុះត្រួតពិនិត្យ និង គុណភាពដែរឬទេ?

តើសាលារៀនមានផ្តល់ម្ហូបអាហារ និង អាហារថ្ងៃត្រង់ឱ្យសិស្ស

- ដែរឬទេ?

តើក្មេងស្រី និង ក្មេងប្រុសដើរទៅសាលាដោយមានសុវត្ថិភាពក្នុងភូមិស្រុករបស់គេដែរឬទេ? តើមានសេវាដឹកជញ្ជូនដែលមានសុវត្ថិភាព គួរឱ្យទុកចិត្ត និង តំលៃសមរម្យ ហើយ កុមារី និង កុមារាដែលរស់នៅឆ្ងាយពីសាលារៀន ប្រើប្រាស់សេវាដឹកជញ្ជូន នោះដែរឬទេ? តើក្នុងថ្នាក់រៀនមានកន្លែងទូលាយគ្រប់គ្រាន់សំរាប់កុមារី និង កុមារា សិក្សា និង កំសាន្តដែរឬទេ?

"សិស្សានុសិស្សគ្រប់ៗរូបគួរទទួលបានអ្វីៗទាំងអស់ដែលសាលារៀនផ្តល់ឱ្យ ប៉ុន្តែ ក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ សិស្សតែងមានតម្រូវការ និង ជំនាញរៀងៗខ្លួន ។ ឧទាហរណ៍ ក្មេងស្រីប្រហែលជាត្រូវទទួលខុសត្រូវ និង មានជំនាញពូកែធ្វើស្រែចំការ និង រៀបចំម្ហូបអាហារ ហើយក្មេងប្រុសប្រហែលជាមានជំនាញខាងមើលថែទាំងគោក្របី ។ ពាក្យយេនឌ័រជាសញ្ញាណសំគាល់នូវភាពខុសគ្នាដូចរៀបរាប់ខាងលើ ។ ប៉ុន្តែ ឆ្លើយតបនឹងតំរូវការដើម្បីមានជំនាញ យេនឌ័រជាក់លាក់នេះនៅក្នុងថ្នាក់រៀន អាចជាការមិនល្អ ព្រោះកត្តាទាំងនេះជំរុញឱ្យមានទំលាប់មិនល្អទាក់ទងនឹងយេនឌ័រ។ ក្មេងស្រីអាចរៀនអំពីការដោតស្ល ដាំបន្លែ ឬរាំរបាំបុរាណ ប៉ុន្តែ បើបង្រៀនជំនាញទាំងអស់នេះឱ្យតែក្មេងស្រីនោះគឺរឹតតែជំរុញឱ្យមានទំលាប់មិនល្អទាក់ទងនឹងយេនឌ័រថែមទៀត ហើយឧបសគ្គយេនឌ័រក៏មានមិនចប់ដែរ។ នៅពេលក្មេងស្រីនៅថ្ងៃនេះ ក្លាយជាស្ត្រីពេញវ័យនៅថ្ងៃក្រោយ ពួកគេនឹងត្រូវការជំនាញបច្ចេកវិទ្យា មេកានិក និងជំនាញគណិតវិទ្យា ដែលពីដើមមកចាត់ទុកជាជំនាញរបស់ប្រុស។ នៅពេលដែលក្មេង ប្រុសនៅថ្ងៃនេះក្លាយជាមនុស្សពេញវ័យ គេប្រហែលជាត្រូវការជំនាញធ្វើកិច្ចការផ្ទះ ដែលពីដើមមក ឪពុករបស់គេមិនដែលធ្វើសោះ។ បើសិន ជំនាញទាំងអស់របស់គេនីមួយៗត្រូវបង្រៀនដល់សិស្សទាំងអស់ ពួកគេនឹងមានជំនាញសំរាប់បំពេញតំរូវការរបស់គេតាមដែលចាំបាច់។" លើសពីការចុះឈ្មោះចូលរៀន : កំរងសៀវភៅសំរាប់លើកកំពស់បទពិសោធន៍របស់កុមារីនៅថ្នាក់បឋមសិក្សា ABEL/USAID, 1996។

២. ខ្លឹមសារមេរៀន

- តើគុណភាពកម្មវិធីសិក្សាជាអ្វី? តើកម្មវិធីសិក្សាពាក់ព័ន្ធនឹងជីវភាពជាក់ស្តែងប្រចាំថ្ងៃបានកំរិតណា? តើកម្មវិធីសិក្សាមានបញ្ច្រាបយេនឌ័រឬទេ? តើកម្មវិធីសិក្សាឱ្យតំលៃ និង បំពេញបន្ថែមចំពោះបំណិនជីវិត ដែលកុមារី និង កុមារា ទទួលបានពីក្រៅសាលាដែរឬទេ? ក្នុងស្ថានភាពប្រទេសជាច្រើន ជីវិតរបស់ក្មេងស្រី និង ក្មេងប្រុស មានភាពខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំង។[១]
- តើខ្លឹមសារមេរៀនមាននិយាយអំពីការអប់រំអំពីភេទសំរាប់ទាំងក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីដែរឬទេ? តើខ្លឹមសារមេរៀនមានពត៌មានដើម្បីជួយឱ្យក្មេងស្រី និង ក្មេងប្រុសចេះការពារខ្លួនពីការជួញដូរ ពីការឆ្លងមេរោគអេដស៍ ពីការកេងប្រវ័ញ្ចពលកម្មកុមារ និង ពីការញៀនសុរា និង ថ្នាំញៀនដែរឬទេ?
- តើក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីចូលរួមក្នុងសកម្មភាពដូចៗគ្នាដែរឬទេ ដូចជា កីឡា កំសាន្ត សិល្បៈ និង តន្ត្រី ។ល។?
- តើសៀវភៅសិក្សា និង សំភារៈសិក្សាមានគុណភាពដែរឬទេ? ហើយមានគ្រប់គ្រាន់សំរាប់សិស្សប្រើប្រាស់ដែរឬទេ? តើក្នុងសៀវភៅសិក្សា និង សំភារៈសិក្សាផ្សេងៗមានបង្ហាញនូវចំនួនស្មើគ្នារវាងស្ត្រី និង បុរសដែរឬទេ? តើរូបភាពក្មេងស្រី ក្មេងប្រុស ស្ត្រី និង បុរសបង្ហាញនៅក្នុងឯកសារសិក្សាទាំងនោះមានលក្ខណៈយ៉ាងដូចម្តេច? តើរូបគំនូរពេញរូបរាងរបស់ភេទទាំងពីរក្នុងសៀវសិក្សាមានផលប៉ះពាល់យ៉ាងដូចម្តេចទៅលើសិស្ស ហើយបើសិស្សតូចៗ តើមានឥទ្ធិពលទៅលើពត៌មានអំពីខ្លួនគេ លក្ខណៈ និង ជំរើសអាជីពការងាររបស់គេយ៉ាងដូចម្តេច?[៣]

៣. ការសិក្សារបស់សិស្ស

- តើយុទ្ធសាស្ត្រសិក្សារបស់ក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីមានអ្វីខ្លះ? តើមានលក្ខណៈខុសគ្នាយ៉ាងដូចម្តេច? បើខុសគ្នាមែន តើត្រូវប្រើវិធីសាស្ត្រគរុកោសល្យយ៉ាងដូចម្តេចដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានៃវិធីសាស្ត្ររៀនខុសគ្នារបស់ក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រី? តើកម្មវិធីសិក្សាមានលក្ខណៈទូលំទូលាយ ហើយអ្នកអប់រំមានចិត្តទូលំទូលាយយ៉ាងណាដែរ ក្នុងការដោះស្រាយវិធីរៀនខុសគ្នានេះ? តើគ្រូបង្រៀន និង អ្នកអប់រំបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលតាមវិធីណា ដើម្បីឱ្យគេយល់អំពីភាពខុសគ្នាទាំងនេះ?

---

៣ សូមអានឯកសារអំពីកែវឆ្លុះយេនឌ័រ ដើម្បីរៀបចំកម្មវិធីសិក្សា និង សៀវភៅសិក្សាដើម្បីចៀសវាងកុំឱ្យមានការរើសអើងយេនឌ័រនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ។

៤. សកម្មភាពសិក្សា

- តើគុណភាពនៃការបណ្តុះបណ្តាលគ្រូថ្មី បំប៉នគ្រូ និង គ្រូបំពេញបន្ថែមជាអ្វី? តើអ្នកគ្រូ ឬ អ្នកសំរបសំរួលស្ត្រីចូលរួមក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលច្រើនដូចលោកគ្រូ ឬ អ្នកសំរបសំរួលបុរសដែរឬទេ? តើវគ្គបណ្តុះបណ្តាលទាំងនោះឆ្លើយតបនឹងតម្រូវការយេនឌ័រដែរឬទេ? តើការលើកកំពស់ការយល់ដឹងអំពីយេនឌ័រមានបញ្ចូលជាផ្នែកមួយនៃកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលគ្រូដែរឬទេ?
- តើមានគោលការណ៍ណែនាំ និងប្រព័ន្ធពិគ្រោះយោបល់ដែរឬទេ? តើកុមារីបានទទួលការណែនាំឱ្យចូលចិត្តមុខវិជ្ជាបច្ចេកទេស និង វិទ្យាសាស្ត្រ ឬ ក៏បង្ហាក់កុំឱ្យក្មេងចូលចិត្តមុខវិជ្ជាទាំងនោះដែរឬទេ? តើក្មេងប្រុសច្រើនជំរុញឱ្យយកមុខវិជ្ជាអ្វីខ្លះ?តើថ្នាក់មុខវិជ្ជាគេហវិជ្ជា និង រោងជាង បង្រៀននៅម៉ោងជាមួយគ្នា ហើយក្មេងស្រីត្រូវដកចេញពីថ្នាក់រោងជាង ហើយក្មេងប្រុសត្រូវដកចេញពីថ្នាក់គេហវិជ្ជាដែរឬទេ? តើសិស្សទាំងអស់បានទទួលការណែនាំឱ្យរៀនបំណិនជីវិតទាំងអស់នេះដែរឬទេ? តើមានបំផុស និង គាំទ្រដល់ក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រី ឱ្យចំណាយពេលស្មើគ្នាក្នុងការរៀនកុំព្យូទ័រ និង រៀនជំនាញស្មើគ្នាក្នុងមុខវិជ្ជា គណិតវិទ្យា វិទ្យាសាស្ត្រ មនុស្សវិទ្យា និង បច្ចេកទេសដែរឬទេ?

៥. លទ្ធផលសិក្សា

- តើមានប្រព័ន្ធអ្វីខ្លះសំរាប់វាយតម្លៃលទ្ធផលសិក្សារបស់សិស្ស? តើលទ្ធផលសិក្សារបស់សិស្សត្រូវបំបែកទៅតាមភេទ និងស្ថានភាពជនបទ ទីប្រជុំជនដែរឬទេ? តើលទ្ធផលសិក្សារបស់សិស្សស្រី និង សិស្សប្រុសតាមមុខវិជ្ជា និង តាមកំរិតសិក្សាមានខុសគ្នា ដែរឬទេ? បើមាន តើហេតុអ្វីបានជាមានបែបនេះ?
- តើមានភាពលំអៀងយេនឌ័រក្នុងការវាយតម្លៃរបស់គ្រូខ្លះ ឬ គ្រូទាំងអស់លើលទ្ធផលសិក្សារបស់សិស្សដែរឬទេ?

ថ្នាក់រៀនដែលឆ្លើយតបនឹងតម្រូវការយេនឌ័រ

ភាពលំអៀងយេនឌ័រអាចមាននៅក្នុងថ្នាក់រៀនក្នុងទំរង់ច្រើនបែប។ក្មេងប្រុសអាចទទួលការស្រលាញ់ចូលចិត្តច្រើនជាងក្មេងស្រី ឬក្មេងស្រីអាចទទួលការស្រលាញ់ចូលចិត្តច្រើនជាងក្មេងប្រុស។ភាពលំអៀងយេនឌ័រទាំងពីរនេះអាចមើលឃើញ ប៉ុន្តែមិនសូវច្បាស់។ ភាពលំអៀងយេនឌ័រអាចលុបបំបាត់ចោលដោយប្រើតារាងខាងក្រោម។

- **ការតុបតែងថ្នាក់រៀន** : ផ្ទាំងរូបភាព រូបថត ពាក្យស្លោក និង ទស្សនៈគំរូ ដែលបង្ហាញភាពស្មើគ្នារវាងបុរស និង ស្ត្រី ក្នុងឋានៈ និង តួនាទីដូចគ្នា ដូចជា វីរបុរស អ្នកដឹកនាំ និង អ្នកនិពន្ធ។ ការងាររបស់ក្មេងស្រី និង របស់ក្មេងប្រុស បទពិសោធន៍ជីវិត មានសរសេរនៅក្នុងកំរងរឿងរបស់សិស្ស សិល្បៈ និង ការតាំងពិព័រណ៌។
- **ការរៀបឱ្យសិស្សអង្គុយ** : គ្មានសិស្សប្រុស ឬសិស្សស្រីរៀបឱ្យអង្គុយដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ដោយឱ្យសិស្សស្រីអង្គុយមុខ ហើយសិស្សប្រុសអង្គុយក្រោយទេ។ សិស្សស្រី និងសិស្សប្រុសស្មើគ្នាអង្គុយនៅមុខ ដូចនេះ គេអាចងាយស្តាប់ និងយកចិត្តទុកដាក់ស្តាប់គ្រូ អង្គុយក្បែរបង្អួចដែលមានពន្លឺ និងអង្គុយក្បែរកន្លែងកំដៅ។
- **មេធាសម្ព័ន្ធក្នុងថ្នាក់** : ទាំងសិស្សស្រី និង សិស្សប្រុសអាចធ្វើជាប្រធានថ្នាក់ ប្រធានក្រុមជាដើម។ ទាំងក្មេងស្រី និង ក្មេងប្រុស ចែកកិច្ចការថ្នាក់ និង កិច្ចការសាលាធ្វើស្មើៗគ្នា ។
- **សំភារៈសិក្សារបស់សិស្ស** : គ្រូត្រូវជួយសំរួលដល់ការបែងចែកសៀវភៅរៀន និង សំភារៈសិក្សាផ្សេងៗឱ្យសិស្ស ដូចនេះ ទាំងក្មេងប្រុសនិងក្មេងស្រី នឹងមានឱកាសរៀនស្មើៗគ្នា ។ មាតាបិតាត្រូវផ្តល់ និងផ្គត់ផ្គង់សំភារៈសិក្សាដល់កូនស្រី និង កូនប្រុសឱ្យបានស្មើៗគ្នា។ គ្រូត្រូវប្រើប្រាស់សមត្ថភាពជំនាញរបស់ខ្លួន ដើម្បីកាត់បន្ថយអារម្មណ៍ប្រកាន់មាន~ក្រ របស់សិស្សក្រីក្រ ដែលមិនមានសំភារៈសិក្សា និង សំលៀកបំពាក់ ដូចមិត្តរួមថ្នាក់របស់គេ។
- **វិន័យកំសាន្ត** : ទាំងអ្នកគ្រូ និង លោកគ្រូ ត្រូវពិនិត្យ និង គ្រប់គ្រងវិន័យកំសាន្ត ហើយធ្វើយ៉ាងណាឱ្យសិស្សដែលមិនគោរពវិន័យ ដែលមិនចែកឱ្យសិស្សដទៃលេងជាមួយ ឬ សិស្សដែលរំខានដល់សិស្សដទៃ ចេះគោរពវិន័យ។ កន្លែងលេងកំសាន្ត សកម្មភាពកំសាន្ត និង សំភារៈ កំសាន្តត្រូវតែចែកឱ្យសិស្សស្រី និង សិស្សប្រុស លេងបានដូចៗគ្នា។
- **កម្មវិធីសិក្សា សៀវភៅសិក្សា និង សំភារៈរៀន/បង្រៀន** : ទាំងក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីត្រូវឱ្យតម្លៃស្មើគ្នា ហើយរូបភាពក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីត្រូវមាននៅក្នុងសំភារៈសិក្សាដូចៗគ្នា។
- **អន្តរទំនាក់ទំនងគ្រូ និង សិស្ស** : គ្រូត្រូវទំនាក់ទំនងខ្សែភ្នែក និងយកចិត្តទុកដាក់ជាមួយសិស្សស្រី និង សិស្សប្រុសទាំងអស់ អង្គុយមុខ និងអង្គុយក្រោយឱ្យបានស្មើៗគ្នា។ សិស្សប្រុស និង សិស្សស្រីត្រូវឆ្លើយនឹងសំណួរស្មើគ្នា ហើយគ្រូត្រូវឱ្យពេលវេលា និងជួយសិស្សប្រុសនិងសិស្សស្រីដែលជួបការលំបាកក្នុងការឆ្លើយនឹងសំណួរឱ្យបានស្មើៗគ្នា។គ្រូត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យសិស្សប្រុស និង សិស្សស្រីបញ្ចេញទស្សនៈរបស់គេដោយខ្លួនឯង គិតគូរ និង វិភាគតាមសមត្ថភាពរបស់គេ។គ្រូត្រូវបង្រៀនឱ្យបានគ្រប់សិស្សក្នុងថ្នាក់ ហើយផ្តល់យោបល់ និង កែលំអកិច្ចការរបស់សិស្សឱ្យបានគ្រប់ៗគ្នា។
- **ភារកិច្ច និង ការទទួលខុសត្រូវ** : ភារកិច្ច និង ការទទួលខុសត្រូវដាក់ឱ្យសិស្សប្រុស និង សិស្សស្រីត្រូវដាក់តាមការលំបាករបស់សិស្ស ឬ តាមកំរិតនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់សិស្ស។
- **វិន័យ** : វិន័យក្នុងថ្នាក់ និង ក្នុងសាលាត្រូវធ្វើយ៉ាងណាឱ្យសិស្សប្រុស និងសិស្សស្រីដឹងថា សិស្សទាំងអស់មានសុវត្ថិភាព មានតម្លៃ និងទទួលបានការការពារកុំឱ្យមានការបំផ្លាញកិត្តិយសផ្លូវភេទ ឬ កុំឱ្យមានហិង្សា និង កុំឱ្យមានការខ្លាចរៀន។ សិស្សទាំងអស់ត្រូវដឹងថា រំលោភសិទ្ធិអ្នកដទៃ ឬ ធ្វើបាបអ្នកដទៃ មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យកើតមាននៅក្នុងសាលា។ ទាំងអ្នកគ្រូ និង លោកគ្រូត្រូវប្រើគ្រប់វិន័យសមស្របទាំងអស់ ប៉ុន្តែ មិនត្រូវដាក់ទណ្ឌកម្មដល់សិស្សឡើយ។
- **ភាសា** : គ្រូ សិស្ស និង សៀវភៅត្រូវប្រើភាសា ដែលមិនមានលំអៀងយេនឌ័រ។
- **ការប្រើប្រាស់សំភារៈ និង ឧបករណ៍រៀន និង បង្រៀន** : ចែកឱ្យសិស្សស្រី និង សិស្សប្រុសប្រើប្រាស់សៀវភៅ កុំព្យូទ័រ ម៉ាស៊ីនគិតលេខ សំភារៈកីឡា ឧបករណ៍សាលពិសោធន៍ និង សំភារៈវិជ្ជាជីវៈឱ្យបានស្មើៗគ្នា ។

Guide.qxp 1/03/2005 4:10 PM Page 40

UNESCO, *"Education for all: Gender equality in non-formal basic education: A strategic framework"*, working document, 2001.

UNESCO, *A Toolkit for Promoting Gender Equality in Education*, Gender in Education Network, UNESCO Bangkok, 2003.

UNESCO, *Embracing Diversity: Toolkit for Creating Inclusive, Learning-Friendly Environments*,UNESCO Bangkok, 2003.

UNICEF, HIV/AIDS Education: A Gender Perspective. Tips and Tools, 2002 (contact: www.unicef.org).

Guide.qxp 1/03/2005 4:10 PM Page 41

ឧបសម្ព័ន្ធ ១

បញ្ជីត្រួតពិនិត្យការបញ្ជ្រាបយេនឌ័រនៅក្នុង ការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នា

ជំហានទី ១: សិក្សាស្រាវជ្រាវ និង ការប្រមូលទិន្នន័យ

- បុរស និង ស្ត្រីដែលមានចំណាប់អារម្មណ៍លើយេនឌ័របង្កើតក្រុមរៀបចំធ្វើការស្រាវជ្រាវ អ្នកប្រមូល និង វិភាគទិន្នន័យ ។ ការបណ្តុះបណ្តាលពីយេនឌ័រត្រូវរៀបចំធ្វើឡើង បើត្រូវការចាំបាច់ ។
- ផ្តល់ទិន្នន័យបរិវិស័យ និង គុណវិស័យអំពីការរើសអើងភេទ ។
- បំបែកទិន្នន័យថ្នាក់ជាតិទៅតាមផ្នែកតូចៗ (តំបន់ទីក្រុង-ជនបទ ក្រុមសេដ្ឋកិច្ច វប្បធម៌ និង សង្គម) ។
- ទិន្នន័យគុណវិស័យស្វែងយល់ពីភាពខុសគ្នានៃយេនឌ័រ ។
- វិភាគសំភារៈបង្រៀន-រៀន ដើម្បីកំណត់ថាតើមានការលំអៀងយេនឌ័រឬទេ ។
- វាយតំលៃដំណើរការរៀន-បង្រៀន និងដំណើរការបណ្តុះបណ្តាលគ្រូបង្រៀនដើម្បីពិនិត្យ មើលថាតើវិធីសាស្រ្តបង្រៀនមានលក្ខណៈសមស្របសំរាប់អ្នករៀនទាំងពីរភេទឬទេ ។
- ក្រសួងអប់រំត្រូវពង្រឹងការងារយេនឌ័ររបស់ខ្លួន ព្រមទាំងសិក្សាស្រាវជ្រាវពីការអប់រំ ដោយការផ្លាស់ប្តូរពត៌មានជាមួយនឹងភាគីអប់រំផ្សេងៗទៀត (អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ធ្វើការលើវិស័យអប់រំ មជ្ឈមណ្ឌលស្រាវជ្រាវ និង ប្រភពស៊ីវិលផ្សេងៗទៀត)។
- នៅពេលរកឃើញគម្លាតយេនឌ័រ ត្រូវធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវថ្មីៗទៀត ដោយប្រើប្រាស់ បញ្ជីសំណួរយេនឌ័រ (Gender Lens)។

ជំហានទី ២ : គោលនយោបាយ និង ការរៀបចំផែនការ

- រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអប់រំ និង ថ្នាក់ដឹកនាំជាន់ខ្ពស់នៃក្រសួងអប់រំត្រូវផ្សព្វផ្សាយខ្លឹមសារច្បាស់ លាស់ឱ្យដល់គ្រប់ផ្នែករបស់ក្រសួង និង ធ្វើការអប់រំដល់ភាគីពាក់ព័ន្ធ ដែលក្រសួងអប់រំ ប្តេជ្ញាផ្តល់ការអប់រំអំពី សមភាពយេនឌ័រ។ ខ្លឹមសារទាំងនោះត្រូវធ្វើឡើងនៅរាល់កិច្ច ប្រជុំការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នា។
- សមាជិកក្រុមរៀបចំផែនការត្រូវមានបុរស និង ស្ត្រីដែលយកចិត្តទុកដាក់លើបញ្ហាយេនឌ័រ។ ក្រុមក៏ត្រូវមានសមាជិកជាជនបង្គោលយេនឌ័រផងដែរ។ បើចាំបាច់ គួរបន្ថែមអ្នកជំនាញ ការយេនឌ័រនៅក្នុងក្រុមនោះ។

Guide.qxp 1/03/2005 4:10 PM Page 42

- សមាជិកទាំងអស់នៃក្រុមរៀបចំផែនការត្រូវតំរង់ទិសទៅរកគោលគំនិតយេនឌ័រ និង បញ្ហាយេនឌ័រចំបងៗ និង បញ្ហានៃការអប់រំយេនឌ័រនៅក្នុងប្រទេសរបស់គេ។
- ផែនការការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នាត្រូវមានគោលដៅ គោលបំណង ឆ្លើយតបទៅនឹង បញ្ហាយេនឌ័រ និង មានយុទ្ធសាស្ត្របញ្ជ្រាបយេនឌ័រ ដើម្បីធ្វើឱ្យសំរេចគោលបំណង ទាំងនេះ។
- ចំណុចសំខាន់នៃផែនការអប់រំសំរាប់អស់គ្នា គឺការប្តេជ្ញាបំពេញតំរូវការចាំបាច់របស់ ក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រី ក៏ដូចជាបុរស និងស្ត្រីដែលមានតួនាទីបង្រៀនក្មេងប្រុស-ស្រី ទាំងនោះ ។
- គោលនយោបាយ និង ការធ្វើផែនការការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នា ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ លើការស្រាវជ្រាវពីយេនឌ័រ និង ការអប់រំដូចបានលើកឡើងក្នុងដំណាក់ការទី ១ ។
- ភាគីអប់រំសំខាន់ៗទាំងក្នុង និង ក្រៅរដ្ឋាភិបាលត្រូវចូលរួមក្នុងដំណើរការរៀបចំផែនការ អប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នា។
- អ្នកធ្វើផែនការត្រូវវាយតំលៃសក្តានុពលភាពនៃវិធានការសកម្មភាពដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ដើម្បីជួយបំពេញ តំរូវការពិសេសរបស់ក្មេងប្រុស ក្មេងស្រី បុរស និង ស្ត្រីដែលទទួលរង នូវការរើសអើង។
- ផែនការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នាត្រូវមានអាំងឌីកាទ័រសំរាប់វាស់ពីការរីកចំរើនខាងយេនឌ័រ។
- ត្រូវកំណត់ថវិកាសំរាប់អនុវត្តផែនការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នាឱ្យបានច្បាស់លាស់សំរាប់ ក្រុមគោលដៅ និង សកម្មភាពនានា ដើម្បីកាត់បន្ថយគម្លាតយេនឌ័រ។ គេក៏ត្រូវកំណត់ថវិកា ជាក់ស្តែងសំរាប់ធ្វើការតស៊ូមតិ និង ការបណ្តុះបណ្តាលយេនឌ័រផងដែរ។
- ការធ្វើផែនការ និង ការរៀបចំថវិកាសំរាប់រៀបចំ និង កសាងកន្លែងអប់រំ ឬ បណ្តុះ បណ្តាលត្រូវធ្វើឡើងដោយគិតពីបញ្ហាយេនឌ័រ។

ដំណាក់កាលទី ៣ : ការអនុវត្ត

- ត្រូវបង្កើតឱ្យមានគណៈកម្មាធិការអនុវត្ត ឬ ក៏ក្រុមអនុវត្ត ដោយមានជនបង្គោលយេនឌ័រ ជាសមាជិក។បន្ថែមអ្នកជំនាញការយេនឌ័រ បើចាំបាច់ ។
- ផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលយេនឌ័រដល់ក្រុមគ្រប់គ្រងជាន់ខ្ពស់ ។
- មានថវិកា និង ដំណើរការសំរាប់ផ្តល់ព័ត៌មាន វិធាន និង ធនធានយេនឌ័រជាក់ស្តែងទៅឱ្យ បុគ្គលិកក្រសួងអប់រំ។
- បង្កើតឱ្យមានបណ្តាញបណ្តុះបណ្តាលគ្រូបង្គោលសំរាប់ផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលយេនឌ័រទៅ ដល់អ្នកផ្តល់ការអប់រំផ្លូវការ និង ក្រៅផ្លូវការទាំងអស់។
- បញ្ចូលផ្នែកយេនឌ័រទៅក្នុងសកម្មភាពបណ្តុះបណ្តាល និង សកម្មភាព កសាងសមត្ថភាព ទាំងអស់។

- (សាលា) ជំរុញឱ្យមានការចូលរួមពីមាតាបិតាសិស្ស និង អ្នកដទៃទៀតក្នុងសហគមន៍របស់គេ ដើម្បីឱ្យភាគីអប់រំទាំងអស់មើលឃើញពីតំលៃនៃការអប់រំស្មើៗគ្នារបស់ក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រី (ដូចជា សមាគមគ្រូបង្រៀន និង មាតាបិតាសិស្ស គណៈកម្មាធិការគ្រប់គ្រងសាលា អ្នកជំនួញមូលដ្ឋាន អ្នកដឹកនាំសហគមន៍ជាដើម)។
- ផ្តល់អាទិភាពដល់ការបង្កើតឱ្យមានៈ
  - វគ្គបណ្តុះបណ្តាលគ្រូថ្មី និង វគ្គបំប៉នគ្រូត្រូវឱ្យមានបញ្ជ្រាបយេនឌ័រ ។
  - សំភារៈរៀន និង បង្រៀន ត្រូវគ្មានលំអៀងយេនឌ័រ ។
  - កំណត់ និងផ្តល់បរិយាកាសរៀនសូត្រប្រកបដោយលក្ខណៈមិត្តភាពជាមួយកុមារ ដែលវិធី នេះនឹងផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់ទាំងក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រី ។
  - ត្រូវមានយន្តការទទួលស្គាល់គ្រូ និង អ្នករដ្ឋបាល ដែលចូលរួមជួយលើកកំពស់សមភាពយេនឌ័រ។

ជំហានទី ៤ : ការត្រួតពិនិត្យ និង វាយតម្លៃ

- ត្រូវមានសមាជិកភេទប្រុស និងភេទស្រីនៅក្នុងក្រុមត្រួតពិនិត្យ និង វាយតំលៃ ។ ធ្វើការបណ្តុះបណ្តាលដល់សមាជិកក្រុមត្រួតពិនិត្យ និង វាយតំលៃទាំងអស់អំពី ការវិភាគយេនឌ័រ និង បញ្ជ្រាបយេនឌ័រ។
- មានប្រព័ន្ធត្រួតពិនិត្យ និង វាយតំលៃសមស្របធ្វើវត្តសញ្ញាណលទ្ធផលសមភាពយេនឌ័រជាក់លាក់ អាំងឌីកាទ័រយេនឌ័រ និង វិធីអនុវត្តដែលប្រើប្រាស់ថវិកាតិចតួចដើម្បីប្រមូលទិន្នន័យប្រកបដោយខ្លឹមសារ។
- បើអាចធ្វើបាន ពិគ្រោះជាមួយអ្នកទទួលផលប្រយោជន៍ (សិស្ស គ្រូ សហគមន៍)ដើម្បីកំណត់អាំងឌីកាទ័រ និង វិធីសាស្ត្រប្រមូលទិន្នន័យ។
- ត្រួតពិនិត្យការរីកចំរើនយេនឌ័រឱ្យបានទៀងទាត់ ដោយចាត់ទុកដូចជាផ្នែកមួយសំខាន់នៃសកម្មភាពត្រួតពិនិត្យរបស់ក្រសួងអប់រំ។
- បញ្ចូលតំរូវការបញ្ជ្រាបយេនឌ័រច្បាស់លាស់នៅក្នុងបញ្ជីត្រួតពិនិត្យ និង វាយតំលៃរបស់ក្រសួង។
- ប្រមូលទិន្នន័យគុណភាព និង បរិមាណអំពីការរើសអើងភេទ ។
- ចែកចាយរបាយការណ៍បានពីការត្រួតពិនិត្យវាយតំលៃទៅឱ្យអ្នកធ្វើគោលនយោបាយ អ្នកទទួលផលប្រយោជន៍ និង ភាគីពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីសុំជាយោបល់កែលំអ។

ដំណាក់កាលទី ៥ : ចែករំលែក និង ប្រើប្រាស់មេរៀនដែលបានរៀនចេះ

- ធ្វើបទបង្ហាញរបាយការណ៍ត្រួតពិនិត្យ និង វាយតំលៃចុងក្រោយ ដែលមានការវិភាគពី ការរីកចំរើនយេនឌ័រ ក្នុងការពិភាក្សាតុមូល ដោយមានការចូលរួមពីមន្ត្រីអប់រំជាន់ខ្ពស់ និង ភាគីអប់រំសំខាន់ៗថ្នាក់ជាតិ (អ្នកផ្តល់ជំនួយ អង្គការអប់រំអន្តរជាតិ ស្ថាប័នអប់រំ និង អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលធ្វើការលើផ្នែកអប់រំ) ដើម្បីស្វែងរកមតិកែលំអ និង អនុសាសន៍ ។
- ត្រូវប្រមូលមតិកែលំអ និង អនុសាសន៍នានាអំពីការរីកចំរើនយេនឌ័រពីសាលារៀន សហគមន៍ និង អ្នករដ្ឋបាល។
- បញ្ចូលលទ្ធផល និង អនុសាសន៍ដែលបានមកពីការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយភាគីពាក់ព័ន្ធ ទាំងក្នុង និង ក្រៅ ក្រសួងអប់រំទៅក្នុងដំណើរការធ្វើគោលនយោបាយ និងរៀបចំផែនការ ក្រសួងអប់រំ។ លទ្ធផល និង អនុសាសន៍ទាំងនោះ គឺជាមូលដ្ឋានសំរាប់ឱ្យក្រសួងអប់រំធ្វើការ ពិនិត្យឡើងវិញនូវ គោលបំណង យុទ្ធសាស្ត្រ សកម្មភាពបណ្តុះបណ្តាល និង សកម្មភាព អនុវត្តផ្សេងៗទៀតរបស់ខ្លួន។
- របាយការណ៍សង្ខេបជូនបណ្តាញផ្សព្វផ្សាយម្តងម្កាលដោយថ្នាក់ដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ក្រសួងអប់រំ អំពីបញ្ហាយេនឌ័រ និង ការអប់រំ និង ការរីកចំរើនខាងយេនឌ័រ។ ជនបង្គោលក៏ជា សមាជិកក្រុមរាយការណ៍ផងដែរ។

ឧបសម្ព័ន្ធ ២

សំណួរសំខាន់ៗអំពីយេនឌ័រសំរាប់ពិចារណាបង្កើតកម្មវិធីសិក្សា និង សៀវភៅសិក្សាដោយគ្មានលំអៀងយេនឌ័រ

- តើសមាជិកគណៈកម្មាធិការដឹកនាំមានចំនួនស្មើគ្នារវាងបុរស និង ស្ត្រីដែលយកចិត្តទុកដាក់លើយេនឌ័រដែរឬទេ?
- តើការវាយតំលៃតំរូវការមានការចូលរួមស្មើរវាងបុរស និង ស្ត្រី ដើម្បីកំណត់ពីតំរូវការ និង ផលប្រយោជន៍របស់គេដែរឬទេ?
- តើអ្នកជំនាញការមុខវិជ្ជានៅក្នុងអនុគណៈកម្មាធិការនីមួយៗទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាលសមស្របលើបញ្ហាយេនឌ័រដែរឬទេ?
- តើប្រធានបទ និង កម្មវិធីសិក្សា និង សំភារៈសំរាប់សិស្សបំពេញតំរូវការរបស់ក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីដែរឬទេ?
- តើប្រធានបទ និង សំភារៈសំរាប់គ្រូបង្រៀនឆ្លើយតបនឹងតំរូវការគ្រូប្រុស និង គ្រូស្រីដែរឬទេ?
- តើបញ្ហាយេនឌ័រត្រូវបានគេយកទៅពិចារណាក្នុងសិក្ខាសាលា ដែលក្នុងនោះអ្នកជំនាញខាងយេនឌ័រ ឯកភាពលើខ្លឹមសារនៃកម្មវិធីសិក្សា និង សំភារៈទាំងនោះដែរឬទេ?
- តើអ្នកនិពន្ធ និង វិចិត្រករគឺជាមនុស្សយកចិត្តទុកដាក់លើយេនឌ័រដែរឬទេ?
  តើមានចំនួនតុល្យភាពយេនឌ័រ រវាងអ្នកនិពន្ធ និង វិចិត្រករដែរឬទេ?
- តើអត្ថបទ ភាសា និង រូបភាពគ្មានលំអៀងខាងយេនឌ័រដែរឬទេ?
  - តើភាសាមានបញ្ចូលយេនឌ័រដែរឬទេ?
  - តើលំហាត់ និង រឿងនិទានផ្សេងៗឆ្លុះបញ្ចាំងពីក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីស្មើៗ និង ឆ្លុះបញ្ចាំងពីបទពិសោធន៍ក្នុងជីវិតរបស់គេដែរឬទេ?
  - តើក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីមានឱកាសស្មើៗ ក្នុងការដោះស្រាយលំហាត់ដែរឬទេ?
  - តើមុខងារការទទួលខុសត្រូវ និង សកម្មភាពរបស់ក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រី ឆ្លុះបញ្ចាំងស្មើៗគ្នានូវសិទ្ធិអំណាច និង ការធ្វើការសំរេចចិត្តដែរឬទេ?
  - តើមុខងារក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីក្នុងសហគមន៍ ក្នុងគេហដ្ឋាន និង ដោយស្ម័គ្រចិត្ត មានទំហំ និង តំលៃស្មើគ្នាដែរឬទេ?

- តើក្មេងប្រុស និង ក្មេងស្រីដែលបានរៀបរាប់ក្នុងរូបភាព និង ក្រាហ្វិកមានលក្ខណៈ និង ស្ថានភាពដូចគ្នាដែរឬទេ?
- តើសិស្សប្រុស និង សិស្សស្រីដែលចូលរួមក្នុងការសាកល្បងកម្មវិធីសិក្សា និង សៀវភៅ សិក្សាមានចំនួនស្មើគ្នាដែរឬទេ?
- តើសមាជិកនៃគណៈកម្មាធិការត្រួតពិនិត្យឡើងវិញចុងក្រោយមានការយកចិត្តទុកដាក់លើបញ្ហាយេនឌ័រដែរឬទេ?
- តើបុរស និង ស្ត្រីនឹងបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលឱ្យធ្វើជាគ្រូបណ្តុះបណ្តាល ដោយ ប្រើប្រាស់កម្មវិធីសិក្សា ឬ សំភារៈសិក្សាថ្មីៗដែរឬទេ?
- តើគ្រូប្រុស និង ស្រីបង្រៀនមុខវិជ្ជាយេនឌ័រនេះបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលក្នុងការ បង្រៀនកម្មវិធីថ្មី លើវិធីឆ្លើយតបតាំងការយេនឌ័រដែរឬទេ?
- តើសៀវភៅសិក្សាថ្មីៗមានគ្រប់គ្រាន់សំរាប់សិស្សប្រុស និងស្រីទាំងអស់ដែរឬទេ?